

DVACET LET OD ZAHÁJENÍ KONCILU

Kard. Franz König

11. října 1962 zahájil papež Jan XXIII. 2. vatikánský koncil. Není zbytečné připomínat si tento „kopernikovský obrat“ katolické církve, jehož uskutečnění tak leží na srdci Jana Pavla II., protože nám ještě zdaleka nepřešel do krve. Pro manželství přinesl nadmíru obohacující a osvobozující orientace v pastorální konstituci *Gaudium et spes* (čl. 48–51).

Srovnání s dřívějšími koncily

Jak velice se tento koncil lišil i vnějškově od dřívějších, objasníme stručným srovnáním s Prvním vatikánem: na koncilu v Nikáji, prvním všeobecném církevním shromáždění v dějinách katolické církve, se roku 325 podle spolehlivých zpráv sešlo asi 300 koncilních otců, tj. biskupů. Na Prvním vatikánu, asi před sto lety, jich bylo 700. Na Druhém vatikánu jich bylo pozváno 2850, takže počet koncilních otců byl po 100 letech téměř čtyřnásobný. Počet koncilních otců z Evropy se zdvojnásobil (448 – 1175), procentuální podíl však klesl ze 70 na 40 procent. Ze severní a Jižní Ameriky se na 1. vatikánu dostavilo 111 biskupů (15 %), tentokrát však 956 biskupů (39 %). Z Afriky přišlo na 1. vatikánu jen 14 biskupů (2 %), nyní 279 (10 %). Na 1. vatikánu nebyl ani jediný „domorodý“ biskup, na 2. vatikánu bylo 135 černých biskupů.

Ještě dnes vzbuzuje podiv, do jaké míry bylo veřejné mínění spoluurčujícím faktorem posledního koncilu. Historikové zjišťují, že 2. vatikánu mělo i v okruhu nekatolického a nekřesťanského světa celosvětovou odezvu, jakou nikdo neočekával. Jestliže na koncilu v Kostnici začátkem 15. století sepisovali zprávy knížata a jejich vyslanci, tentokrát to byly stovky novinářů akreditovaných u vatikánského tiskového úřadu. Pokus, konat koncil za zavřenými dveřmi a zachovat koncilové tajemství, musel být vzdán hned na začátku. Uposlechlo se dobré rady historiografa 1. vatikána (Angličana Butlera), připustit na příští koncil novináře jako zpravodaje. Denní tiskové konference s účastníky koncilu v různých jazycích zajistily solidní informace; uveřejňováním koncilních jednání mohl celý svět vidět a slyšet, co se na koncilu projednávalo a odhlasovalo. Svět tak nahlédl do svobody duchovního zápasu a začal brát vážně duchovní rozhodnutí v době, která se zdá být určována výhradně mocenskopolitickými zájmy a hmotou.

Poměr církve a veřejného mínění je spoluurčován existencí resp. rozsahem vnitrocírkevního veřejného mínění. Již Pius XII. označil za chybu, slabost a nemoc to, že v církvi chybí veřejné mínění, přičemž vinu je třeba hledat jak na straně pastýřů, tak i na straně ostatních věřících (proslav k účastníkům Mezinárodního katolického tiskového kongresu, 1950).

Nečekaná odezva i mimo rámec katolické církve

Při pohledu zpět si dnes klademe otázku: jak je možné, že poslední koncil našel tak nečekanou odezvu i mimo katolickou církev? Rád bych pro to uvedl následující důvody: a) bylo to znamením, že náboženské otázky hýbou světem více, než by se

očekávalo; b) účast pozorovatelů mnoha nekatolických křesťanských církví a s tím spojené velké úsilí o jednotu Kristovy církve (ekumenické hnutí) vzrušilo myslí lidí všech zemí; c) osobnost papeže Jana, který svolal koncil a s velkým zájmem sledoval jeho první zasedací období, podnítila všeobecný zájem; účast sdělovacích prostředků na jeho umírání pohnula srdcem i největších skeptiků; d) katolická církev se na koncilu projevila úplně jinak, než si ji lidé průměrně představovali; e) do popředí vstoupila internacionalita církve, optimismus a otevřenost velkých církevních shromáždění vůči světu.

Koncil měl zásadně pastorační zaměření a zdůraznil – ve světle dějinného vývoje chápání nauky – subjektivní chápání náboženských pravd a Ježíšova poselství.

Ještě i dnes je pozoruhodné, jak se na závěr koncilu posuzoval výtěžek, tj. 16 dokumentů schválených koncilem, jeho klima a styl. Tak např. jeden luteránský pozorovatel vyjádřil na závěr koncilu mínění, že „římskokatolická církev na koncilu dokázala sílu a vůli k obnově, která předčila všechno očekávání.“ Dr. Lukas Vischer z reformované církve ve Švýcarsku se v roce 1963 po prvním zasedacím období vyjádřil, že průběh koncilu se dá srovnat s „protřzením hrází“. Řecký pravoslavný list (Ecclesia) napsal: „Prostřednictvím koncilu katolická církev ukázala, že je jiná, než jak jsme ji doposud znali.“

Tři aspekty tohoto církevního shromáždění odkazují do budoucnosti:

1. Koncil prolomil dobově podmíněnou izolaci. Mám na mysli především izolaci od lidu a jeho řeči. Liturgickou reformou zavedené obrácení kněze k lidu jasně vyjádřilo, že putující Boží lid tvoří jednotu kněží a laiků. S tím není v rozporu skutečnost, že se dnes opět hodnotí význam latinského jazyka.

2. Byla prolomena izolace od odloučených křesťanů. Pohoršení, které právě v misijních zemích vyvolávalo vzájemné potírání křesťanských církví, bylo uvedeno jako jeden z důvodů náboženské lhostejnosti. Ekumenické hnutí tím získalo nové, velmi silné podněty.

3. Izolace od světa byla překonána Pastorální konstitucí o církvi v dnešním světě. Byla to velmi svízelná, ale také velmi důležitá záležitost. Toto spojení pomohlo na bázi prvotní formy lidské komunikace, tj. rozhovoru, získat nové podněty.

Nakonec přihlížím k několika komentářům, napsaným k 20. výročí zahájení koncilu. Přitom zjišťuji, že se příliš málo rozlišují tři roviny, ve kterých se koncil různým způsobem projevil: rovina farní, diecézní a celosvětová. Na farní rovině je více či méně hmatatelným výsledkem koncilu liturgická obnova. Jedni míní, že koncil tu zašel příliš daleko, že se obraz kněze stal nejistým, že vnitřní obnova církve přitom uvázla. Druzí si myslí, že koncil měl mít progresivnější záměry a že by se proto muselo jít na poli politickém i sociálním více doleva než doprava. Neformální obce v základně (Basisgemeinden) jsou novým začátkem ve smyslu koncilu. Je škoda, že se kvůli takovým zbytečným napětím a sporům pouští ze zřetele úmysl koncilu obnovit nejen stávající poměry, ale především smýšlení.

Katolická církev odložila svůj evropský šat

Na rovině diecézní – a to se často přehlíží – chtěl koncil zdůraznit rozšířenou kompetenci biskupských konferencí; tím měla být umožněna decentralizace římského správního aparátu. Dnes se přehlíží i koncilem zahájené zmezinárodnění církve. To platí především na rovině celosvětové. Katolická církev definitivně odložila evropský šat. Ostatní kontinenty, např. Afrika, Jižní Amerika, Asie postupují do přední fronty světové církve. Církev v Evropě – kdysi východisko celosvětového misijního hnutí – se musí rozpomenout sama na sebe. Ostatní kontinenty chtějí, aby církev měla jejich šat, ne evropský.

Vážnost církve zásluhou posledních papežů stoupá

Církev získala na vážnosti především díky posledním papežům. V souvislosti s koncilem musíme vidět nejen pontifikát Jana XXIII., Pavla VI., Jana Pavla I., ale především také pontifikát Jana Pavla II., který vždy znovu připomíná koncil a za cíl si vytkl jeho další uskutečňování. Papežovo pronikavé působení ve společnosti a ve světě má kořeny v jeho pověření z Kristova evangelia. Stále neúnavně vystupuje proti bezpráví ve světě. Pokouší se vyburcovat celý svět, alarmovat veřejné mínění proti závodům ve zbrojení a s tím spojenému ohrožení světa a lidstva jadernými zbraněmi. Obzvláštní odezvu nachází u mládeže. Díky jemu – tak právem mnozí zjišťují – se morální autorita církve stává silou schopnou působit na změnu společnosti. (–)

Kathpress 28. 9. 1982